

USTAVNE PROMJENE O KONSTITUTIVNOSTI NARODA U REPUBLICI SRPSKOJ KAO DOPRINOS RAZVOJU I UNAPREĐENJU NACIONALNIH I GRAĐANSKIH PRAVA

Pitanja vezana za naciju i nacionalni identitet i danas su, unatoč brojnim društvenim promjenama, aktualne teme, posebice u ovom dijelu Europe. Ako kažemo nacija nije proizvoljni politički konstrukt jednog vremena nego proizvod povijesne evolucije niza poveznica i identifikacijskih čimbenika određene skupine ljudi, pokušajmo nastojati izdvojiti i dajmo odgovor što je to onda s Bosnom i Hercegovinom i NARODIMA u njoj, ali i u njenim Entitetima, u konkretnom slučaju u Republici Srpskoj. Temeljne sastavnice nacije u našem prostoru, sukladne su srednjoeuropskom načelu razvoja nacije kroz jezik, teritoriju, povijesna iskustva te mitove i simbole karakteristične za ljude sa zajedničkim etničkim podrijetlom. Ako izdvojim tezu „da se nacija politički želi ostvariti u državi, s posebnom pozornosti spram isto-ciljnom političkom i gospodarskom djelovanju uz izražen voljni element u izgradnji i bivanjem dijelom nacije.“¹ Nužno ovdje naglašavam, „ideja nacije otkriva se kao koherentan, dinamičan interkulturalan ideal koji odbacuje isključivost nacionalističkog diskursa i kao takav pokazuje aktualnost i korisnost.“²

S obzirom na navedeno, teorijsko i praktično utemeljenje ustavnog određenja građanina kao izvornog nositelja suvereniteta, rezultat je višestoljetnog razvoja europske pravne i političke misli te prakse i u funkciji je legitimiranja državne vlasti te izjednačivanja svih građana jedne državno-pravne zajednice u pogledu njihovih političkih prava, uključujući opće i jednako, aktivno i pasivno biračko pravo.

Razvoj ustavnosti u Bosni i Hercegovini u kontekstu ostvarenja ideje narodnog suvereniteta može se promatrati tek od Prvog zasjedanja ZAVNOBiH-a. Raniji pisani ustavni akti: „Ustavni zakon vilajeta bosanskog“ iz 1876. godine i „Zemaljski štatut za Bosnu i Hercegovinu“ iz 1910. godine, nisu nastali kao odraz suvereniteta političkih naroda Bosne i Hercegovine, nego su okupacijske vlasti nametnule kao instrument organiziranja vlasti i upravljanja na „svom teritoriju“.

¹ Filip Kozina, *Ideja Nacije u Antuna Gustava Matoša*, Filozofski Fakultet, Zagreb, 2011. godine str. 1.

² Isto, str. 2 .

Čuvenom krilaticom, sadržanom u Rezoluciji usvojenoj na Prvom zasjedanju ZAVNOBiH-a (Mrkonjić Grad, 25. studenog 1943.), po kojoj Bosna i Hercegovina nije ni srpska, ni hrvatska, ni muslimanska, nego i srpska, i muslimanska, i hrvatska, slikovito je istaknuto opredjeljenje k izgradnji Bosne i Hercegovine kao države ravnopravnih naroda i građana, uz poštovanje nacionalne ravnopravnosti. U toj Rezoluciji također je utvrđena kategorija „naroda Bosne i Hercegovine“ koji predstavljaju ZAVNOBiH.

Ovdje ne ulazimo u pravno (legalno i legitimno) utemeljenje zastupanja naroda i građana od strane sudionika, na zasjedanju.

Na Drugom zasjedanju ZAVNOBiH-a (Sanski Most. 30. lipnja.- 02. srpnja.1944.), na kojem je ZAVNOBiH proglašen za najviše izvršno i zakonodavno zastupničko tijelo Bosne i Hercegovine, usvojena je „Deklaracija o pravima građana Bosne i Hercegovine“. Tom Deklaracijom, koja po svom sadržaju kao da je pisana temeljem francuske „Deklaracijom o pravima čovjeka i građanina“ iz 1789. godine, proklamirano je, između ostalih prava, opće i jednako aktivno i pasivno biračko pravo građana Bosne i Hercegovine, uz isticanje nacionalne ravnopravnosti Hrvata, Srba i muslimana. Time je izražena namjera donositelja te Deklaracije k utemeljenju NARODA Bosne i Hercegovine kao političkih naroda i precizirano građansko načelo, uz poštovanje nacionalne ravnopravnosti, na kojima se trebalo temeljiti buduće uređenje Bosne i Hercegovine.

Ustavotvorna skupštinu Bosne i Hercegovine izabrana je na temelju tadašnjih načela demokracije, u listopadu 1946. godine. Na svojoj prvoj sjednici od 11. studenog iste godine potvrdila je sve odluke ZAVNOBiH-a, Predsjedništva ZAVNOBiH-a i Privremene Narodne Skupštine. Na taj način, to „demokratski“ izabrano tijelo, naknadno je verificiralo odluke ZAVNOBiH-a, kojima je osigurana državnost i definirani politički NARODI Bosne i Hercegovine kao zbroj ravnopravnih građana, te proklamirana nacionalna ravnopravnost Srba, Muslimana i Hrvata. Time se željelo ujedno potvrditi legitimitet i legalitet tih odluka ZAVNOBiH-a.

S obzirom na naprijed izrečeno, može se zaključiti da je ideja narodnog suvereniteta u Bosni i Hercegovini prvi put uređena aktima ZAVNOBiH-a, kojima je utemeljen politički narod Bosne i Hercegovine kao zbroj njenih naroda i bosanskohercegovačkih građana, jednakih u političkim pravima.

Amandmanskim izmjenama republičkog ustava iz 1971. i 1972. godine, izvršena je radikalna reforma koncepta jugoslavenskog federalizma. Taj je proces okončan donošenjem potpuno novih republičkih i saveznog ustava 1974. godine. U tom Ustavu također je kombinirano načelo narodnog i klasnog suvereniteta. Već u članku 1., koji predstavlja sublimaciju ideje narodnog i klasnog suvereniteta, Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija je definirana kao državna zajednica dragovoljno ujedinjenih naroda i njihovih socijalističkih republika i pokrajina, zasnovanih na vlasti i samoupravljanju radničke klase i svih radnih ljudi i građana te ravnopravnih naroda i narodnosti. S obzirom na prethodno, može se konstatirati da je ustavno određenje nositelja suvereniteta u Bosni i Hercegovini, u razdoblju u kojem

se nalazila u sastavu bivše jugoslavenske federacije, kretalo ka ustavnom određenju naroda kao nositelja suvereniteta

Amandmanima LIX.-LXXX. Ustava Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine iz 1990. godine Bosna i Hercegovina je bila definirana kao demokratska i suverena država ravnopravnih naroda i građana: Muslimana, Hrvata i Srba, te pripadnika drugih naroda i narodnosti koji u njoj žive. Izričito je utvrđeno da su narodi i građani nositelji vlasti u Bosni i Hercegovini, zajamčena je sloboda političkog organiziranja i djelovanja, proklamirano je opće i jednako biračko pravo i tajnost glasanja pri izboru najviših političkih zastupnika, uspostavljena njihova odgovornost prema onima koji su ih birali i uvedeno načelo inkompatibilnosti funkcija.

Međutim, u međuvremenu je došlo do strašnog rata u prostoru bivše južnoslavenske države pa i u BiH. Rat je okončan intervencijom međunarodnih čimbenika te su izaslanici zaraćenih strana potpisali ugovora o prekidu rata i stvaranju preduvjeta za izgradnju mira. Dodatak IV., ovom ugovoru (Daytonsko-Pariškom) je u stvari aktualni Ustav. U preambuli Ustava Bosne i Hercegovine proklamirana je jednakost svih ljudi, načelo političkog pluralizma, pravednih procedura i demokratičnost tijela vlasti, na tim načelima Ustavom Bosna i Hercegovina je definirana kao demokratska država u kojoj se osigurava najviša razina međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda pripadnicima konstitutivnih naroda i ostalim građanima.

Također je utvrđena izravna primjena prava i sloboda predviđenih Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i njenih protokola te propisana nadzakonska snaga njenih odredbi.

Zabranjena je diskriminacija po bilo kojem temelju u pogledu uživanja ljudskih prava i sloboda utvrđenih Ustavom. Predviđeno je ograničenje u pogledu umanjivanja bilo kojeg od prava i sloboda navedenih u članku II. Ustava Bosne i Hercegovine. Potpuno jasno je propisano da su opća načela međunarodnog prava sastavni dio pravnog poretka u Bosni i Hercegovini. Nakon potpisivanja Daytonskog sporazuma za Bosnu i Hercegovinu, usklađivanja entitetskih ustava s Ustavom Bosne i Hercegovine nametnulo se kao ključno pitanje njegove uspješne implementacije. S tim u svezi, važeća odredba članka 12. stavak 2. Ustava Bosne i Hercegovine propisuje: „U roku od tri mjeseca od stupanja na snagu ovog Ustava, Entiteti će izvršiti izmjene svojih ustava kako bi ih usuglasili s ovim Ustavom.“³ Tome treba dodati i odredbu Aneksa II. stavak 2. Ustava Bosne i Hercegovine kojom je propisano da svi zakoni, propisi i sudski poslovници, koji pravno obvezuju u trenutku stupanja daytonskog Ustava na snagu, „...ostaće na snazi u onoj mjeri u kojoj nisu u suprotnosti sa Ustavom Bosne i Hercegovine..“

Iz prethodno citiranih odredbi daytonskog Ustava proizlazi da su ustavi entiteta, pa i njihov ukupan pravni poredak, prihvaćeni sporazumom o prekidu rata, a ne o miru, samo u onoj mjeri u kojoj su suglasni s Ustavom Bosne i Hercegovine.

³ Daytonski sporazum, str.91

Također je potrebno napomenuti da je Ustav Bosne i Hercegovine stupio na snagu danom potpisivanja Općeg okvirnog sporazuma za prekid rata i izgradnji mira u Bosni i Hercegovini, dakle 14. prosinca 1995. godine. S tim u svezi, može se zaključiti da je krajnji datum do kojeg se morala provesti ta ustavna obveza bio 14. ožujka 1996. godine.

Propisana ustavna obveza u pogledu usklađivanja entitetskih ustava s Ustavom Bosne i Hercegovine, tek je neznatno i sa zakašnjenjem izvršena. Tako je Ustavotvorna skupština Federacije Bosne i Hercegovine 5. lipnja 1996. godine usvojila ukupno 21 amandman na Ustav Federacije Bosne i Hercegovine. Iste godine, 2. travnja i 12. rujna, Narodna skupština Republike Srpske je prvo usvojila sedam, a potom još jedanaest amandmana na Ustav Republike Srpske. I u jednom i u drugom slučaju riječ je bilo uglavnom o manjim promjenama entitetskih ustava kojima se ništa bitno nije promijenilo u pogledu izvršenja ustavne obveze na usklađivanju entitetskih ustava s Ustavom Bosne i Hercegovine i stvaranja poretka pravednije i funkcionalnije Bosne i Hercegovine.⁴

Nakon usvajanja prethodno navedenih amandmana na entitetske ustave „ostao je velik broj neusuglašenih odredaba od ključnog značaja za ostvarivanje nacionalne ravnopravnosti, poštovanje ljudskih prava i funkcioniranje ukupnog ustavnog i političkog sustava, odnosno dosljednog provođenja Daytonskog sporazuma.“⁵

U Ustavu Bosne i Hercegovine nije dana definicija načela konstitutivnosti i prava koja iz njega proizlaze. Međutim, iz koncepta ustavnih rješenja, može se zaključiti da Bošnjaci, Srbi i Hrvati pravo na konstitutivnost na državnoj razini ostvaruju kroz paritetno predstavljanje u Domu naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine i Predsjedništvu Bosne i Hercegovine, kroz odredbe izbornog prava kojima se osigurava paritet, te uporabom mehanizma zaštite vitalnog nacionalnog interesa. Također, ovaj ustav definira da se sastoji od dva jednakopravna Entiteta i to Federacije i Republike Srpske.. što se može okarakterizirati kao priznanje stvarnog stanja u ratom zahvaćenoj B i H .

Pozicioniranjem konstitutivnih naroda, na način kako je to urađeno Ustavom Bosne i Hercegovine, naročito trpe građani Bosne i Hercegovine koji ne pripadaju jednom od konstitutivnih naroda budući da im je negirano pasivno biračko pravo u pogledu kandidiranja za Dom naroda državnog parlamenta i Predsjedništvo Bosne i Hercegovine. Također, u praksi se pokazalo da Hrvati, poradi svoje malobrojnosti i loših rješenja u ustavima i izbornom zakonu, često bivaju majorizirani, nadglasani i u nemogućnosti izabrati svoje zastupnike, pa im drugi biraju pripadnike, što u konačnici dovodi do nesigurnosti i problema u uspostavi i funkcioniranju vlasti.

Ovdje prije svega mislim na činjenicu postojanja jedne zemlje, dva entiteta a tri konstitutivna i, trebalo bi, jednakopravna naroda. Zatim, izbornim zakonom nije predviđena zaštita vitalnog interesa Hrvata o pravu izbora svog predstavnika u Predsjedništvu B i H kao što to mogu učiniti Srbi kod izbora gdje su dominantni u

⁴ K.Trnka, Konstitutivnost naroda, str.59

⁵ K.Trnka, Konstitutivnost naroda, str. 78

Republici Srpskoj ili Bošnjaci u Federaciji gdje su svojom brojnošću predominantni. Slično je i kod izbora dopredsjedatelja R S-a, gdje se dešava da Srbi biraju pripadnika, a ne predstavnika hrvatskog naroda. Možda je drastičniji slučaj izbora članova Doma naroda Federacije iz reda, također, Hrvata, ali i Srba, gdje u županijama gdje ogromnu većinu čine Bošnjaci biraju za Dom naroda Federacije samoproглашене pripadnike hrvatskog ili srpskog naroda jer izbornim sustavom nije заштитено национално право Hrvata i Srba u izboru svojih izaslanika preko kojih bi mogli ostvarivati svoja prava i interese. Ne može se ne navesti primjer izbora predstavnika Hrvata u Predsjedništvu, a ne pripadnika hrvatskog naroda, Željka Komšića na izborima 2006. i 2010. godine, gdje na izborima 2010. godine dobio 315.000 glasova što je više nego je biračko tijelo Hrvata u Federaciji B i H odakle se po Ustavu B i H bira hrvatski član Predsjedništva.

S obzirom na prethodno, i imajući u vidu posljednju alineju preambule Ustava Bosne i Hercegovine koja propisuje: „...Bošnjaci, Hrvati i Srbi, kao konstitutivni narodi (zajedno s Ostalim), i građani Bosne i Hercegovine ovim utvrđuju Ustav Bosne i Hercegovine“, može se zaključiti da državna vlast u „daytonskoj“ Bosni i Hercegovini izvorno proizlazi iz suverenosti i konstitutivnosti Hrvata, Bošnjaka i Srba, građana, te položaja pripadnika Ostalih. Treba, nužno, odmah ukazati na loše rješenje u izrazu OSTALI umjesto, možda nacionalne manjine, ili „građani koji se ne osjećaju pripadnicima konstitutivnih naroda“. Riječ „ostali“ upućuje ili doživljava se kao manje vrijedan, ili onaj koji nikomu ne pripada. Bosna i Hercegovina ima zakon o nacionalnim manjinama (17 pobrojanih nacionalnih manjina) i rješenja iz tog zakona trebalo bi prenijeti u nova ustavna rješenja u BiH. „Takvo pozicioniranje konstitutivnih naroda, ali i Ostalih, te građana RS i Bosne i Hercegovine, posljedica je nastojanja da se osigura puna nacionalna ravnopravnost naroda.“⁶

U članku 2. stavak 1. propisana je obveza osiguranja najviše razine međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda za Bosnu i Hercegovinu i Entitete.

Članak 2. stavak 2. Ustava Bosne i Hercegovine, u svezi s uživanjem prava i sloboda, propisuje: „Prava i slobode, određene u Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda u njenim protokolima će se izravno primjenjivati u Bosni i Hercegovini. Oni će imati prioritet nad svakim drugim zakonom.“⁷

Dalje, u stavku 4. se navodi: „Sve osobe u Bosni i Hercegovini će biti slobodne od diskriminacije po bilo kojem temelju kao što je spol, rasa, boja, jezik, vjera, političko i drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, povezanost s nacionalnom manjinom, vlasništvo, rođenje ili drugi status.“⁸

U daljnjem slijedu pozicioniranja odredaba u kojima se identificiraju nositelji konstitutivnosti naroda, treba ukazati na članak 3. stavak 2. c) koji je izrijekom propisao obvezu Entiteta u pogledu ispunjavanja svih uvjeta potrebnih za „sigurnu i

⁶ K. Trnka, Konstitutivnost naroda, str.59

⁷ Daytonski sporazum, str.51

⁸ Daytonski sporazum, str.51

zdravu sredinu za sve osobe u područjima pod njihovom nadležnošću, Prema tim izričajima, vidljivi su mehanizmi koji određuju ostvarivanja ljudskih prava iz kojih proistječe i konstitutivnost njenih naroda.⁹

Pojam konstitutivnosti naroda je eksploatiran u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji, ali isključivo kao politička kategorija. Kao ustavna kategorija prvi put je inkorporiran u ustavni sustav Federacije Bosne i Hercegovine Washingtonskim ugovorom 1994. godine. Daytonskim mirovnim sporazumom, potpisanim godinu dana kasnije, pojam konstitutivnosti dobiva karakter ustavom zaštićene vrijednosti na teritoriju Bosne i Hercegovine i Entiteta.

Daytonski Ustav, koji predstavlja Aneks 4. Daytonskog sporazuma, bio je temelj za donošenje četiri djelomične odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine iz 2000. godine, kolokvijalno poznate i kao Odluke o konstitutivnosti Bošnjaka, Srba i Hrvata na cijelom teritoriju Bosne i Hercegovine, a što će polučiti radikalne izmjene Ustava Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske u cilju njihova usklađivanja s Ustavom Bosne i Hercegovine. Međutim, valja naglasiti da je, potpisivanjem Washingtonskog sporazuma i konceptom rješenja koja je predviđao prvobitni tekst Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, konceptualiziran pojam konstitutivnosti naroda.

Za bitno određenje ustavnopravnog sadržaja pojma *konstitutivnost naroda* i njegova ustavnopravnog domašaja, od ključnog značaja je Treća djelomična odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine od 30. lipnja i 1. srpnja 2000. godine.

U toj Odluci Ustavni sud je zauzeo stav da čak, iako su konstitutivni narodi u stvarnosti u većinskom ili manjinskom položaju u entitetima, izričito priznanje Bošnjaka, Hrvata i Srba kao konstitutivnih naroda u Ustavu Bosne i Hercegovine, može samo značiti da nijedan od njih nije ustavno priznat kao većina, tj. drugim riječima, da oni uživaju jednakost kao skupine. Naime do vremena donošenja ove odluke Ustavnoga suda B i H entitet F B i H je karakteriziran, Ustavom, kao entitet bošnjačkog i hrvatskog naroda, dok je Republika Srpska bila Entitet srpskog naroda.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine je konstatirao da „u Ustavu Bosne i Hercegovine nema definicije termina konstitutivni narod te zadnja alineja Preambule ne uključuje *expressis verbis*, izričaj na cijeloj teritoriji.“ Međutim, bez obzira na nedostatak definicije statusa Bošnjaka, Srba i Hrvata kao konstitutivnih naroda, Ustavni sud je istaknuo kako Preambula Ustava Bosne i Hercegovine „jasno označava sve zajedno kao konstitutivne narode, tj. kao narode. Nadalje, članak XI./4. Ustava zabranjuje diskriminaciju po bilo kojem temelju kao što je, između ostalih, povezanost s nacionalnom manjinom, i time pretpostavlja postojanje skupina označenih kao nacionalne manjine.“¹⁰

Odluka je donesena nadglasavanjem, s pet glasova za i četiri glasa protiv.¹¹

⁹ K.Trnka, Konstitutivnost naroda, str.59

¹⁰ Treća djelimična odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, točka 52

¹¹ Naknadnim izjašnjavanjem u javnosti, sudaca, uočljivo je da su tri sudca iz „međunarodne zajednice „ma što to značilo“ i dva bošnjačka sudca glasovali za ovo rješenje dok su sudci iz reda hrvatskog i

Ova činjenica i saznanje da su za ovu odluku glasovala tri izaslanika međunarodne zajednice u Ustavnom sudu B i H i dva bošnjačka člana a da su protiv bila dva suca Hrvata i dva suca Srbina ostavila je i ostavlja veliku mrlju na radu ove sudbene institucije i dilemu o pravednoj i pravičnoj odluci.

U spomenutoj odluci je također navedeno da ustavno načelo kolektivne jednakosti konstitutivnih naroda zabranjuje bilo kakve posebne privilegije za jedan ili dva od tih naroda, svaku dominaciju u strukturama vlasti i svaku etničku homogenizaciju putem segregacije zasnovane na teritorijalnom razdvajanju. Ustavni sud je zaključio da entitetska organizacija Bosne i Hercegovine ne može služiti kao ustavna iskaznica za etničku dominaciju, nacionalnu homogenizaciju.

Dakle, može se zaključiti da osiguranje nacionalnog identiteta nije vezano za pravo na konstitutivnost koje se ostvaruje u domenu političkih prava. S tim u svezi, posebna prava konstitutivnih naroda mogu se shvatiti kao potpora konačnog uspostavljanja pravne države u punom kapacitetu, kada će se nacionalna prava, ali i građanska, učinkovito i dosljedno ostvarivati.

Upravo činjenica supremacije Ustava Bosne i Hercegovine i njegova teritorijalnog važenja na području čitave Bosne i Hercegovine, bila je razlogom amandmanskog usuglašavanja entitetskih ustava s ovim Ustavom, na temelju odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, a čime je nestala koncepcija Federacije Bosne i Hercegovine kao bošnjačko-hrvatskog entiteta i Republike Srpske kao entiteta srpskog naroda, u zakonodavnom i pravnom poimanju.

Iz prethodno navedenog, ali i iz koncepta ukupnih ustavnih rješenja, može se zaključiti da je pravo na konstitutivnost Bošnjaka, Srba i Hrvata mehanizam ostvarivanja nacionalne ravnopravnosti i predstavlja kolektivno pravo uže od suvereniteta, a šire od individualnog prava na nacionalni identitet.

Ostvarivanje suverenih prava građana sastoji se u izboru zastupnika koji u općem interesu vrše državnu vlast (zastupnička demokracija). Pritom, sukladno s demokratskim standardima, kao zadani cilj postavlja se jednakost biračkog prava građana, u čemu je velika uloga izborne geometrije, odnosno definiranja izbornih jedinica i njihove veličine.

Zastupnici Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine biraju se po entitetima kojima je, sukladno s aktualnim ustavnim rješenjima, zajamčena zastupljenost u propisanom omjeru. 1/3 poslanika iz Republike Srpske i 2/3 iz Federacije Bosne i Hercegovine, bez obzira na broj stanovnika/birača i moguća demografska kretanja. Također, niti u samim entitetima ne postoji približna jednakost između broja registriranih birača i broja mandata koji se dodjeljuju pojedinim izbornim jedinicama pri izboru ovog tijela.

Tako, rezultati općih izbora za Zastupnički dom zakonodavnog tijela BiH, održanih 2006. godine, pokazuju da je prvoj izornoj jedinici u Republici Srpskoj dodjeljivan jedan mandat na svakih 150 951 registriranih birača, u drugoj izornoj jedinici taj broj je iznosio 106 531 registriranih birača, dok se u trećoj izornoj jed-

inici na 88 093 registriranih birača dodjeljivao po jedan, od ukupno tri mandata. U Federaciji Bosne i Hercegovine taj omjer kretao se u rasponu od 80 836 do 93 058 registriranih birača po jednom mandatu u različitim izbornim jedinicama.

Ista situacija je i u odnosu između entiteta. Tako je na svaki od 14 mandata, koliko se bira u Republici Srpskoj, dolazilo po 74 052 registrirana birača. U Federaciji Bosne i Hercegovine na svaki od 28 mandata, koliko se bira u ovom entitetu, taj broj je iznosio 60 627 registriranih birača.

Takvo stanje posljedica je fiksiranja broja zastupnika Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine koji se biraju po entitetima, te izborne geometrije unutar entiteta. Suprotno tomu, u složenim državama razvijene demokratske tradicije, itekako se vodi računa o načelu jednakog aktivnog i pasivnog biračkog prava pri raspodjeli mandata po izbornim jedinicama

Dom naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, kao gornji dom državnog parlamenta, specifičan je po svojoj strukturi i načinu izbora u odnosu na druge složene države. Taj dom se sastoji od po 5 izaslanika Bošnjaka i Hrvata, koji se biraju iz Federacije BiH, i od 5 izaslanika Srba izabranih s teritorija Republike Srpske. Već tim rješenjem narušeno je pasivno biračko pravo građana Bosne i Hercegovine koji ne pripadaju jednom od konstitutivnih naroda.

Tradicionalno taj dom zakonodavnog tijela BiH, bi trebao kao i u složenim državama, kakva je Bosna i Hercegovina, biti izraz ravnopravnosti federalnih/teritorijalnih jedinica. Međutim, Dom naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine svojom strukturom izražava koncept nacionalne ravnopravnosti Bošnjaka, Srba i Hrvata, a tek posredno i interese entiteta iz kojih se izaslanici biraju.

Propisanim načinom izbora srpskih, hrvatskih i bošnjačkih izaslanika, narušeno je pasivno biračko pravo građana koji pripadaju konstitutivnim narodima. Tako građani koji pripadaju srpskom konstitutivnom narodu s prebivalištem na teritoriju Federacije Bosne i Hercegovine, te građani koji pripadaju hrvatskom i bošnjačkom konstitutivnom narodu s prebivalištem na teritoriju Republike Srpske, ne mogu biti kandidati za taj dom državnog parlamenta niti imaju utjecaja na izbor svojih nacionalnih izaslanika. Time konstitutivni narodi nisu u cijelosti predstavljeni.

Predsjedništvo Bosne i Hercegovine kolektivni je šef države koji neposredno biraju građani. Ustavom Bosne i Hercegovine propisano je da se Predsjedništvo Bosne i Hercegovine sastoji od tri člana: jednog Bošnjaka i jednog Hrvata, koji se biraju neposredno s teritorija Federacije, i jednog Srbina, koji se bira neposredno s teritorija Republike Srpske. Već tim rješenjem negirano je pasivno biračko pravo pripadnika kategorije nacionalnih manjina koji, sukladno s ustavnim rješenjima, nisu zastupljeni u tom tijelu vlasti.

S obzirom na svoju strukturu, Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je predstavnik nacionalne ravnopravnosti tri konstitutivna naroda. Međutim, očito je članove Predsjedništva Bosne i Hercegovine biraju građani entiteta, a ne konstitutivni narodi koje zastupaju u tom tijelu izvršne vlasti. Time se može zaključiti postojanje

potpunog nesklada između propisane strukture kolektivnog „šefa države“ Bosne i Hercegovine i načina izbora članova tog tijela. Tehnika i način izbora Predsjedništva BiH ukazuje na to da članovi tog tijela izvršne vlasti, zapravo, imaju legitimitet predstavljati građane entiteta iz kojeg su izabrani, a ne interese konstitutivnih naroda.

S druge strane to znači da je potpuno isključeno pasivno biračko pravo građana Republike Srpske, koji nisu pripadnici srpskog konstitutivnog naroda, te građana Federacije Bosne i Hercegovine koji nisu Bošnjaci ili Hrvati. Time je gotovo trećina birača isključena iz izbora za člana Predsjedništva BiH u smislu ostvarivanja pasivnog biračkog prava, te mogućnosti glasovanja za svog nacionalnog zastupnika.

Uočiti je da, propisanim načinom izbora članova Predsjedništva Bosne i Hercegovine i članova Doma naroda Parlamenta, reducirano je aktivno i pasivno biračko pravo građana koji pripadaju konstitutivnim narodima, ali i biračko pravo ostalih, a time i njihovo pravo uređivati ustavni sustav u smislu ostvarivanja pune nacionalne ravnopravnosti i građanske jednakosti. Ovakva rješenja kojima se krše nacionalna i građanska prava ne propisuju ustavi entiteta nego „darovani“ Ustav B i H.

Odlukama Visokog predstavnika (zašto visokog?) za Bosnu i Hercegovinu, temeljem naprijed navedenih odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, nametnut je velik broj amandmana na entitetske ustave od kojih su, za problematiku kojom se bavi ovaj rad, najznačajniji oni kojima su izmijenjene odredbe Ustava Federacije Bosne i Hercegovine i Ustava Republike Srpske koje se tiču ustavnog utemeljenja i ostvarivanja prava na konstitutivnost Bošnjaka, Srba i Hrvata. „Zapravo je, po donošenju navedenih odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine iz 2000. godine, Visoki predstavnik nametnuo veći broj amandmana na entitetske ustave, kojima je, istina nekonzekventno i selektivno omogućio ostvarivanje konstitutivnosti sva tri naroda i na razini entiteta.“¹²

Kada je riječ o ustavnom utemeljenju i ostvarivanju prava na konstitutivnost naroda u Federaciji Bosne i Hercegovine, u Ustavu Federacije Bosne i Hercegovine se već u Preambuli navodi: „Bošnjaci, Hrvati i Srbi, kao konstitutivni narodi, zajedno s Ostalima, i građani Federacije Bosne i Hercegovine, koja je sastavni dio suverene Bosne i Hercegovine, odlučni osigurati punu nacionalnu ravnopravnost, demokratske odnose i najviše standarde ljudskih prava i sloboda, ovim donose Ustav Federacije Bosne i Hercegovine.“¹³ Kada se govori o ustavnom utemeljenju prava na konstitutivnost naroda u članku I.¹⁴ stavak (2), Ustav Federacije Bosne i Hercegovine također propisuje: „Bošnjaci, Hrvati i Srbi, kao konstitutivni narodi, zajedno s Ostalima, i građani Federacije Bosne i Hercegovine, ravnopravno uređuju Federaciju Bosne i Hercegovine.“¹⁵

¹² K. Trnka, Ustavno pravo, str. 278

¹³ Preambula Ustava Federacije BiH izmijenjena je i dopunjena Amandmanom 2. i Amandmanom 26.

¹⁴ Preambula Ustava Federacije BiH izmijenjena je i dopunjena Amandmanom 2. i Amandmanom 26.

¹⁵ Ustav Federacije BiH

Pri izboru entitetskih tijela vlasti, također je kombiniran građanski i nacionalni koncept. Na entitetskoj razini organizacije vlasti interesi konstitutivnih naroda, na prvom mjestu, zastupljeni su u Domu naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine i Vijeću naroda Republike Srpske. Izaslanike za Dom naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine biraju županijske skupštine, i to iz reda određenog konstitutivna naroda biraju zastupnici iz reda tog konstitutivnog naroda u zakonodavnom tijelu županije. Za Bošnjake, Hrvate i Srbe osigurano je 17 mjesta a za nacionalne manjine 7 mjesta.

Dakako, izbor za izaslanika u taj dom federalnog parlamenta uvjetovan je prethodnim izborom u jednu od županijskih skupština. Međutim, budući da se županijska zakonodavna tijela biraju po sustavu „jedan građanin - jedan glas“ i s obzirom na činjenicu nepostojanja ustavnog ili zakonodavnog jamstva u svezi s minimalnom zastupljenošću konstitutivnih naroda unutar njih, jasno je, u svezi sa strukturom stanovništva pojedinih županija, može doći do toga da se jednostavno ne može osigurati potreban broj kandidata iz županijskih skupština iz reda sva tri konstitutivna naroda.

Ustavom Republike Srpske utvrđen je paritet u pogledu sastava Vijeća naroda, tako se ono sastoji od po osam članova iz svakog konstitutivnog naroda i četiri člana iz reda Ostalih. Izaslanike Vijeća naroda bira odgovarajući klub izaslanika u Narodnoj skupštini. Ako se dogodi da broj izaslanika u odgovarajućem klubu Narodne skupštine bude manji od propisanog broja članova jednog kluba izaslanika u Vijeću naroda, dodatni broj izaslanika bira klub koji se formira u tu svrhu iz reda odbornika u skupštinama općina u Republici Srpskoj.

Vijeće naroda Republike Srpske uspostavljeno je intervencijom Visokog predstavnika. Ono je po svemu sudeći trebalo predstavljati pandan Domu naroda u Federaciji Bosne i Hercegovine. Međutim, uloga tog tijela je u Republici Srpskoj znatno manja nego li je to slučaj u Federaciji Bosne i Hercegovine i svedena je samo na pitanja koja se tiču vitalnog nacionalnog interesa.

Izaslanike Narodne skupštine Republike Srpske i Zastupničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine biraju građani entiteta, uz poštovanje elementa nacionalne ravnopravnosti Bošnjaka, Srba i Hrvata, propisivanjem da će najmanje po četiri zastupnika iz reda svakog konstitutivnog naroda biti izabrani izaslanici ovih tijela.

Predsjednik i dopredsjednici Republike Srpske biraju se na teritoriju tog entiteta po većinskom *first-past-the-post* sustavu. Time je pri izboru predsjednika i dvojice dopredsjednika Republike Srpske dominantno zastupljen građanski koncept, uz osiguranje nacionalne ravnopravnosti Bošnjaka, Srba i Hrvata glede distribucije tih funkcija između zastupnika ta tri naroda. Ne treba posebno obrazlagati činjenicu da je takvim rješenjem Ustava Republike Srpske u cijelosti negirano pasivno biračko pravo građana u Republici Srpskoj koji pripadaju nacionalnim manjinama.

S obzirom na nacionalnu strukturu stanovništva, te imajući u vidu aktualnu političku situaciju u kojoj dominira nacionalni činitelj u odnosu na sve druge čim-

benike, mjesto predsjednika Republike Srpske je rezervirano za predstavnika iz reda srpskog naroda. Slična je i situacija kod izbora izaslanika Narodne skupštine Republike Srpske gdje je zajamčena apsolutna većina srpskih izaslanika u tom tijelu primjenom načela „jedan građanin - jedan glas“.

Funkcije predsjednika i dvojica dopredsjednika Federacije Bosne i Hercegovine također se distribuiraju između zastupnika tri konstitutivna naroda. Način izbora tih dužnosnika je posredan. Zajedničke liste kandidata za tu funkcije utvrđuju klubovi bošnjačkih, hrvatskih i srpskih izaslanika u Domu naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine. Te liste moraju biti prihvaćene većinom glasova u Zastupničkom domu, a zatim i većinom glasova u Domu naroda, uključujući većinu kluba svakog konstitutivnog naroda.

U slučaju izostanka potrebne većine, postupak kandidiranja se ponavlja i ukoliko u ponovljenom postupku zajednička lista bude odbijena od strane jednog od domova, kandidirane osobe su izabrane prihvaćanjem liste u samo jednom domu. Iako u postupku izbora predsjednika i dvojice potpredsjednika Federacije Bosne i Hercegovine sudjeluju i Zastupnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, kao predstavnik građana, ipak se može konstatirati da je način izbora tih dužnosnika dominantno usmjeren i određen načelom konstitutivnosti Bošnjaka, Srba i Hrvata u tom entitetu.

Sukladno s propisanom strukturom i načinom izbora, entitetske vlade su također predstavnici nacionalne ravnopravnosti konstitutivnih naroda. Propisana struktura tog tijela izvršne vlasti determinira i dominantno određuje i način njenog izbora koji se, s tim u svezi, može smatrati odrazom nacionalnog koncepta. Isti je slučaj i s Ustavnim sudovima entiteta. S obzirom na izloženo, može se zaključiti da su pri izboru entitetskih tijela vlasti suverenitet građana i načelo konstitutivnosti naroda dosta konzekventno izvedeni. U funkciji ostvarivanja prava na konstitutivnost naroda je i odredba članka I. 6.¹⁶ (1) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, kojom su kao službeni jezici u Federaciji Bosne i Hercegovine određeni bosanski, hrvatski i srpski jezik, a kao službena pisma latinica i ćirilica. Istim člankom predviđeno je da se kao sredstvo komunikacije i nastave mogu koristiti i ostali jezici.

Slično kao i u Federaciji Bosne i Hercegovine, Preambulom Ustava Republike Srpske, koja je u cijelosti zamijenjena Amandmanom LXVI., konstitutivni narodi i građani Republike Srpske označeni su kao donositelji Ustava Republike Srpske: „Poštujući volju svojih konstitutivnih naroda i građana da obrazuju i očuvaju Republiku Srpsku, Narodna skupština Republike Srpske donosi Ustav Republike Srpske.” U stavku 4. Članka I.¹⁷ Ustava Republike Srpske propisano je; „Srbi, Bošnjaci i Hrvati, kao konstitutivni narodi, Ostali i građani, ravnopravno i bez diskriminacije učestvuju u vršenju vlasti u Republici Srpskoj“

¹⁶ Prvobitne odredbe ovog članka zamijenjene su najprije Amandmanom III. a zatim Amandmanom XXVIII,

¹⁷ Prvobitne odredbe ovog članka izmijenjene su Amandmanom XXIX.

Za ustavno utemeljenje prava na konstitutivnost naroda u ovom entitetu značajna je i odredba članka V. stavak 1. alineja 2. Ustava Republike Srpske kojom je propisano da se ustavno uređenje Republike Srpske temelji na „osiguranju nacionalnih ravnopravnosti i zaštiti vitalnih interesa konstitutivnih naroda“. U funkciji ostvarenja prava na konstitutivnost naroda, je i odredba članka VII. stavak 1.¹⁸ Ustava Republike Srpske kojom su kao službeni jezici u Republici Srpskoj određeni „jezik srpskog naroda, jezik bošnjačkog naroda i jezik hrvatskog naroda“, a kao službena pisma ćirilica i latinica. Ustav Republike Srpske, dakle, koristi termin jezici konstitutivnih naroda, a ne bosanski, srpski i hrvatski jezik kao što se to navodi u Ustavu Federacije Bosne i Hercegovine. To se može staviti u kontekst negiranja naziva jezika po teritoriju, nego po narodu koji ga koristi (to je pravilo u cijelom svijetu kad su u pitanju nazivi jezika).

Člankom XCVII., koji je dopunjen Amandmanom LXXXV¹⁹, propisano je da će „konstitutivni narodi i grupa Ostalih biti proporcionalno zastupljeni u javnim institucijama u Republici Srpskoj“.

Međutim, bit prava na konstitutivnost Bošnjaka, Hrvata i Srba u bosanskohercegovačkim entitetima, koje podrazumijeva uzajamno pravo sva tri naroda da uređuju ustavno uređenje (zajedno s Ostalim) i koriste sve mehanizme za ostvarivanje i zaštitu nacionalne ravnopravnosti²⁰ utemeljena je ustavnim normama koje se odnose na strukturu tijela vlasti te na način njihova odlučivanja. Tako se, i u slučaju entiteta, slično kao i kada je riječ o ostvarivanju prava na konstitutivnost na razini Bosne i Hercegovine, konstitutivnost Bošnjaka, Hrvata i Srba u entitetima ostvaruje kroz:

1. Paritetno predstavljanje Bošnjaka, Srba i Hrvata u Domu naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine i Vijeću naroda Republike Srpske.

2. Minimalno predstavljanje konstitutivnih naroda u Zastupničkom domu Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine i Narodnoj skupštini Republike Srpske.

3. Uspostavljanje predsjednika i dva dopredsjednika Federacije Bosne i Hercegovine te predsjednika i dva dopredsjednika Republike Srpske.

4. Struktura entitetskih vlada.

Odredbom članka IV. B. 2. 4. Ustava Federacije Bosne i Hercegovine (prvobitna odredba ovog članka izmijenjena je Amandmanom XII. i Amandmanom XLIV.) propisana je struktura federalne Vlade u omjeru: 8 ministara Bošnjaka, 5 ministara Hrvata i 3 ministra Srbina, uz mogućnost dodjeljivanja jedne ministarske pozicije predstavniku ostalih, a iz kvote najbrojnijeg konstitutivnog naroda. Istom odredbom propisano je da predsjednik vlade ima dva zamjenika iz reda različitih konstitutivnih

¹⁸ Članak 1. prvobitno je zamijenjen Amandmanom XLIV. a potom i Amandmanom LXVII, prema

¹⁹ U alineji 2. stavak 1. članka V. iza riječi osiguranju nacionalnih ravnopravnosti” dodate su riječi “i zaštiti vitalnih interesa konstitutivnih naroda”,

²⁰ Stavak I. članka VI. zamijenjen je Amandmanom LXI.

naroda. Člankom 92. Ustava Republike Srpske, koji je dopunjen Amandmanom LXXXIV, propisana je struktura Vlade Republike Srpske kako slijedi: 8 ministara Srba, 5 ministara Bošnjaka i 3 ministra Hrvata, također uz mogućnost dodjeljivanja jedne ministarske pozicije predstavniku ostalih, iz kvote najbrojnijeg konstitutivnog naroda.

5. Predstavljanje konstitutivnih naroda u Ustavnim sudovima entiteta.

Struktura Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine također je, na temelju članka C. 3. 9 (prvobitna odredba ovog članka zamijenjena je Amandmanom XLVIII.), dominantno koncipirana na načelu zastupanja konstitutivnih naroda (od devet sudaca najmanje po dva se biraju iz reda tri konstitutivna naroda uz jednog sudca iz reda ostalih), a predviđeno je i postojanje Vijeća za zaštitu vitalnih interesa konstitutivnih naroda članak ²¹, koje se, sukladno s točkom 3. prethodno navedenog članka, sastoji od sedam članova, po dva iz svakog konstitutivnog naroda i jedan član iz reda ostalih. Člankom 116., uređeno je identično rješenje i u Republici Srpskoj, (stavovi 1. 2. i 3. ovog članka brisani su Amandmanom CXX., a članak je dopunjen točkom 2. Amandmana LXXXVIII. i izmijenjen Amandmanom CXXI.).

Ustavi županija propisuju da će svaka županija, u okviru svojih nadležnosti, osigurati proporcionalnu zastupljenost konstitutivnih naroda i onih iz skupine ostalih u ministarstvima županija. Kada je riječ o strukturi zakonodavnih tijela županije interesantna je odredba članka V. 2. 5(1) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine koja, osim toga što propisuje županija ima jednodomno zakonodavno tijelo, također propisuje da je broj zastupnika u županijskim zakonodavnim tijelima utvrđen u odnosu na nacionalnu strukturu stanovništva. Međutim, sukladno s aktualnim propisima, ne postoji obveza minimalne zastupljenosti kroz broj zastupnika svakog od konstitutivnih naroda, koji žive u odgovarajućoj županiji, u županijskim saborima.

Manjinski konstitutivni narodi u županijama mogu koristiti pravo na konstitutivnost u okviru zakonodavne vlasti samo ako imaju svoje zastupnike u saborima županija. U tom slučaju ostvarivanje prava na konstitutivnost se manifestira kroz mogućnost formiranja klubova zastupnika konstitutivnih naroda u zakonodavnim tijelima županije i kroz postojanje mehanizma zaštite vitalnog nacionalnog interesa.

Izbor tijela lokalne samouprave, sukladno s pozitivnim propisima, zasniva se na čisto građanskoj koncepciji. Pritom se čini da su pojedine norme entitetskih ustava u međusobnoj koliziji u dijelu u kojem se odnose na provedbu načela konstitutivnosti Bošnjaka, Srba i Hrvata na toj razini organizacije vlasti. Zapravo je riječ o tomu da eksplicitne norme entitetskih ustava jamče ostvarenje prava na konstitutivnost i na razini lokalne samouprave, a da pritom nisu propisani mehanizmi njegova ostvarenja. S tim u svezi, moglo bi se konstatirati; odredba članka VI. I c) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, kojom je propisana obveza proporcionalne zastupljenosti konstitutivnih naroda i ostalih u općinskim tijelima vlasti, deklarativnog karaktera budući da ne postoje ustavni, statutarni ili izborni mehanizmi koji

²¹ Članak IV. A. 6.17b Ustava Federacije Bosne i Hercegovine koji je dodat Amandmanom XXXVIII. uključujući i naslov

bi osigurali njenu provedbu u praksi. Slična situacija u pogledu ustavne regulative koja se tiče lokalne samouprave je i u Republici Srpskoj. Naravno, ovdje treba imati u vidu razinu lokalne samouprave, ipak postoje sredine koje su jednonacionalne te je s tog stajališta vrlo teško osigurati adekvatnu nacionalnu zastupljenost u tijelima lokalne samouprave.

Izrečeno se ne odnosi na Grad Mostar u kojem je načelo konstitutivnosti naroda, uz minimalno zastupanje „Ostalih“, dosljedno izvedeno već odredbama Izbornog zakona Bosne i Hercegovine i Statuta Grada Mostara. Dakako, pri izboru tijela lokalne samouprave i županijskih tijela vlasti, dominantno je zastupljen građanski koncept. Narodni suverenitet i konstitutivnost naroda nekonzekventno su izvedeni u izbornom sustavu Bosne i Hercegovine, čime se narušavaju međunarodni demokratski standardi o izborima. Bosna i Hercegovina je složena multietnička država u kojoj je kombinirana građanska koncepcija s načelom konstitutivnosti Bošnjaka, Srba i Hrvata. Međutim, pozitivna ustavna rješenja ne omogućuju konzekventno ostvarenje ni građanske ni nacionalne koncepcije.

U fazi legitimiranja vlasti velik broj građana Bosne i Hercegovine, po nekim procjenama trećina od ukupnog broja, isključena je iz izbornog procesa. Uskraćivanjem i ograničavanjem aktivnog i pasivnog biračkog prava, ti građani su onemogućeni u vršenju svojih suverenih prava, koja proizlaze iz teorije o narodu kao izvornom nositelju suvereniteta kojeg čine ravnopravni građani. Oni su također onemogućeni da kao pripadnici konstitutivnih naroda ostvaruju nacionalnu ravnopravnost te da, skupa s ostalim i nacionalnim manjinama, čije jednako aktivno i pasivno biračko pravo su također ugroženi, sudjeluju u vršenju vlasti i uređivanju ustavnog sustava..

Ustav Federacije Bosne i Hercegovine propisuje u članku VI. 1 c) „Konstitutivni narodi i pripadnici ostalih bit će proporcionalno zastupljeni u općinskim tijelima vlasti. Takva zastupljenost će odražavati popis pučanstva iz 1991. godine do potpune provedbe Aneksa 7.“²² Pritom članak VI. 3 (1) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine kao općinske tijela vlasti navodi općinsko vijeće i općinskog načelnika.²³

Sličnu odredbu sadrži i Ustav Republike Srpske: „Konstitutivni narodi i skupina Ostalih će biti proporcionalno zastupljeni u javnim institucijama u Republici Srpskoj, proporcionalna zastupljenost će se zasnivati na popisu iz 1991. godine, dok se Aneks 7. u potpunosti ne provede. Javne institucije su ministarstva u Vladi Republike Srpske, opštinski organi vlasti.“²⁴

Sukladno s citiranim odredbama moglo bi se zaključiti da način izbora općinskih tijela poštuje pravo na konstitutivnost naroda na ovoj razini organizacije državne vlasti.

²² Odredba točke c) dodata je Amandmanom LXXXVI.

²³ Prvobitne odredbe ovog članka prvo su mijenjane Amandmanom LIV., a potom je Amandmanom CIV. promijenjen cjelokupan članak prema... Izborni zakon BiH. neslužbeni prečišćeni tekst

²⁴ Ustav Republike Srpske, članak 97. Dopusjen Amandmanom LXXXV,

Međutim, člankom VI. 3 (3) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine propisano je da „općinske vijećnike biraju, demokratskim putem, birači na neposrednim i tajnim izborima na cijelom području općine na način utvrđen zakonom.“ Pritom Ustav Federacije Bosne i Hercegovine i Ustav Republike Srpske, niti državni i entitetski izborni zakoni, ne predviđaju mehanizme provedbe ustavnih normi kojima se jamči proporcionalna zastupljenost konstitutivnih naroda u općinskim vijećima, odnosno, skupštinama općina. Zbog toga se može konstatirati da su citirane ustavne odredbe puki *nudium ius*.²⁵

U oba bosanskohercegovačka entiteta općinski načelnici se biraju neposredno od strane građana općine. Načelnik se bira izravnim izborom od birača upisanih u Središnji birački popis u toj općini. Za načelnika je izabran onaj kandidat koji je dobio najveći broj glasova birača na prostoru te općine.

ZAKLJUČAK

Iz svega izloženog razvidno je da Odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine o konstitutivnosti Bošnjaka, Srba i Hrvata na cijelom prostoru B i H a samim time i na prostoru entiteta RS i FBiH su polučile određene rezultate, ali, također se može ustvrditi, aktualna situacija u oba entiteta je još uvijek daleko od onog što bi se moglo nazvati stvorenim pretpostavkama o jednakopravnosti naroda i građana u cijelosti. Izgradnja mira i pravde jest i treba biti cilj svih naroda i građana Republike Srpske. Međutim, treba imati na umu da je BiH tek izašla iz građanskog krvavog rata i učinci na planu pravde i pravičnosti za sve njene narode i građane su spori, ali ipak postoje i te kakovi pokazatelji napretka.

Zato u godini obilježavanja 20 godina RS treba poručiti i poželjeti što prije ostvarenje izgrađene prosperitetne zajednice ugodnog življenja za sve.

Za tako što mogu mnogo pomoći iskustva europskih zemalja koje su po svojoj strukturi složene kao i BiH. (Po svojoj složenosti s aspekta mnogoetničkog, kulturološkog, jezičnog, religijskog i povijesnog naslijeđa prije svih su primjeri Švicarske i Belgije).

Politička jednoglasnost svih političkih opcija o jedinom putu za budućnost B i H i entiteta, jest integracija u Europsku zajednicu. Dakako, time norme donošenja i poštivanja zakona, posebice onih o pravima konstitutivnih naroda i građana, bit će na korist i zadovoljstvo kako naših naroda i građana tako i naših susjeda, opredjeljenih ka miru i suradnji a uveliko i biti članica Europske Unije.

Banja Luka, 17.9.2012.

²⁵ K. Trnka, Ustavno pravo, str.438